

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 4, Выпуск 01, Января

QALQONSIMON BEZ KASALLIKLARIGA CHALINGAN AYOLLARDA SUT BEZLARIDAGI O'ZGARISHLAR

Rustamova Saodat Alisherovna

Urganch davlat tibbiyot instituti, Endokrinologiya yo'nalishi 2-bosqich
magistranti, Urganch, O'zbekiston

Yuldashev Otabek Sobirovich

PhD, Urganch davlat tibbiyot instituti, IKP va endokrinologiya kafedrasida dotsenti,
Urganch, O'zbekiston

Annotatsiya. Qalqonsimon bez kasalliklari ayollar orasida keng tarqalgan endokrin patologiyalar bo'lib, organizmning ko'plab tizimlariga, jumladan sut bezlariga ham tizimli ta'sir ko'rsatadi. Qalqonsimon bez gormonlari, prolaktin va jinsiy steroidlar o'rtasidagi yaqin fiziologik bog'liqlik sut bezlari to'qimasining rivojlanishi va funksional holatida muhim rol o'ynaydi. Qalqonsimon bez faoliyatining buzilishi sut bezlarida proliferativ, strukturaviy va funksional o'zgarishlarga olib kelib, yaxshi sifatli sut bezi kasalliklari rivojlanish xavfini oshirishi mumkin. Ushbu tadqiqot Xorazm viloyatida joylashgan Respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy endokrinologiya tibbiyot markazining filialida olingan klinik, gormonal va ultratovush tekshiruvlari asosida qalqonsimon bez kasalliklari bo'lgan ayollarda sut bezlaridagi o'zgarishlarni kompleks baholashni maqsad qilgan. Tadqiqot natijalari qalqonsimon bez disfunktsiyasiga chalingan bemorlarda sut bezi to'qimasidagi o'zgarishlar yuqori uchrashini ko'rsatdi va erta tashxis hamda multidisiplinar yondashuv zarurligini ta'kidladi.

Kalit so'zlar: qalqonsimon bez kasalliklari, sut bezi o'zgarishlari, ayollar, gipotireoz, gipertireoz, gormonal nomutanosiblik

Kirish. Qalqonsimon bez kasalliklari butun dunyo bo'yicha eng keng tarqalgan endokrin kasalliklar guruhiga kiradi va ayniqsa reproduktiv yoshdagi ayollarda ko'proq uchraydi [1]. Epidemiologik ma'lumotlarga ko'ra, ayollarda qalqonsimon bez disfunktsiyasi erkaklarga nisbatan 5–10 baravar ko'p aniqlanadi, bu esa ushbu patologiyaning jinsga xos xususiyatga ega ekanligini ko'rsatadi [2]. Qalqonsimon bez gormonlari — tiroksin (T4) va triiodtironin (T3) — hujayra metabolizmi, o'sish, differentsiallashtirish va reproduktiv salomatlikning muhim regulyatorlari hisoblanadi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 4, Выпуск 01, Января

Sut bezlari gormonal jihatdan sezgir organlar bo'lib, ularning rivojlanishi va funksional faolligi estrogen, progesteron, prolaktin va qalqonsimon bez gormonlarining murakkab o'zaro ta'siri orqali boshqariladi [3]. Qalqonsimon bez gormonlari sut bezi to'qimasida ifodalangan gormon retseptorlari orqali bevosita, shuningdek prolaktin sekretiysasi va estrogen almashinuvini modulyatsiya qilish orqali bilvosita ta'sir ko'rsatadi [4]. Gipotireoz holatida tireotropin-relizing gormoni (TRH) sekretiysasining oshishi natijasida gipofizdan prolaktin ajralishining kuchayishi kuzatiladi [5]. Prolaktin darajasining ko'tarilishi sut bezlarida duktal proliferatsiya va fibrokistoz o'zgarishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Gipertireozda esa periferik to'qimalarning estrogenlarga sezuvchanligi ortadi va metabolik jarayonlar tezlashadi, bu sut bezi to'qimasida diffuz o'zgarishlarga olib kelishi ehtimolini oshiradi [6]. Qalqonsimon bez patologiyasi bo'yicha ko'plab tadqiqotlar olib borilgan bo'lsa-da, Markaziy Osiyo, xususan Xorazm mintaqasida ushbu kasalliklar fonida sut bezlaridagi o'zgarishlarga oid ma'lumotlar cheklangan. Shu sababli mazkur hududda ushbu muammoni o'rganish ilmiy va klinik jihatdan muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot maqsadi. Qalqonsimon bez kasalliklari bo'lgan ayollarda sut bezlarining strukturaviy va funksional o'zgarishlarini baholash hamda ularning qalqonsimon bez patologiyasining turi va davomiyligi bilan bog'liqligini tahlil qilish.

Materiallar va usullar. 2024–2025 yillar davomida Xorazm viloyatidagi Respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy endokrinologiya tibbiyot markazi filialida kesim (cross-sectional) kuzatuv tadqiqoti o'tkazildi. Tadqiqotga 18–50 yoshdagi 90 nafar ayol jalb qilinib, ular uch guruhga bo'lindi. Birinchi guruhga klinik va laborator jihatdan tasdiqlangan gipotireozli 30 nafar ayol kiritildi. Ikkinchi guruhga klinik va laborator jihatdan tasdiqlangan gipertireozli 30 nafar ayol kiritildi. Uchinchi — nazorat guruhini qalqonsimon bez va sut bezlari patologiyasi aniqlanmagan 30 nafar sog'lom ayollar tashkil etdi.

Homiladorlik, laktatsiya davri, sut bezlarining malign o'smalari, og'ir tizimli kasalliklar va ilgari o'tkazilgan sut bezi jarrohligi chiqarib tashlash mezonlari sifatida belgilandi. Barcha ishtirokchilarda batafsil klinik ko'rik, shu jumladan anamnez va sut bezlari bilan bog'liq shikoyatlarni baholash, qonda tireotrop gormon (TSH), erkin tiroksin (FT4), prolaktin va estrogen darajalarini aniqlash hamda qalqonsimon bez va sut bezlarining ultratovush tekshiruvi standart diagnostik protokollar asosida o'tkazildi. Statistika tahlil an'anaviy usullar yordamida bajarildi. Miqdoriy ko'rsatkichlar o'rtacha qiymat \pm standart og'ish ko'rinishida ifodalandi. Qalqonsimon

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 4, Выпуск 01, Января

bez kasalligi davomiyligi bilan sut bezlaridagi o'zgarishlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun korrelyatsion tahlil o'tkazildi. $p < 0,05$ qiymat statistik ahamiyatli deb qabul qilindi.

Natijalar. Qalqonsimon bez kasalliklariga chalingan ayollarning 63,3 foizida sut bezlarida o'zgarishlar aniqlanib, bu ko'rsatkich nazorat guruhiga nisbatan (23,3%) sezilarli darajada yuqori bo'ldi. Gipotireozli birinchi guruhda bemorlarning 46,7 foizida fibrokistoz sut bezi o'zgarishlari qayd etildi. Ushbu o'zgarishlar ko'pincha mastalgiya, sut bezlarida taranglik hissi va ayrim hollarda so'rg'ichdan ajralmalar bilan kechdi. Mazkur guruhdagi ayollarning 40 foizida prolaktin darajasining oshishi kuzatildi, bu gipotireoz va sut bezlaridagi proliferativ o'zgarishlar o'rtasidagi patogenetik bog'liqlikni ko'rsatadi. Gipertireozli ikkinchi guruhda esa sut bezlarining diffuz strukturaviy o'zgarishlari va to'qimalar vaskulyarizatsiyasining kuchayishi ustun bo'ldi. Bemorlar ko'pincha aniq tugunli hosilalarsiz sut bezlarida noqulaylik hissidan shikoyat qildilar. Qalqonsimon bez kasalligi davomiyligi bilan sut bezlaridagi o'zgarishlarning og'irlik darajasi o'rtasida o'rtacha ijobiy korrelyatsiya aniqlandi, bu esa qalqonsimon bez disfunktsiyasining uzoq davom etishi sut bezi patologiyasi rivojlanish xavfini oshirishini ko'rsatadi.

Qalqonsimon bez kasalliklari bo'lgan ayollarda sut bezlaridagi o'zgarishlar

Guruh	Bemorlar soni	Bemorlar soni
Gipotireoz	30	63.3
Gipertireoz	30	60.0
Nazorat guruhi	30	23.3

Muhokama. Ushbu tadqiqot natijalari qalqonsimon bez kasalliklarining sut bezlarining morfologiyasi va funksional holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Gipotireozli bemorlarda fibrokistoz o'zgarishlarning yuqori uchrashi surunkali giperprolaktinemiya va estrogen ustunligi bilan izohlanishi mumkin. Gipertireoz holatida esa metabolik faollikning oshishi va to'qimalarning estrogenlarga sezuvchanligining kuchayishi sut bezi to'qimasida diffuz o'zgarishlar rivojlanishida

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 4, Выпуск 01, Января

muhim rol o'ynaydi. Olingan natijalar ilgari e'lon qilingan ma'lumotlar bilan mos keladi [3–6] va qalqonsimon bez kasalliklari bo'lgan ayollarda sut bezlarini muntazam tekshiruvdan o'tkazish muhimligini ta'kidlaydi. Sut bezlaridagi o'zgarishlarni erta aniqlash yanada og'ir patologik holatlarning rivojlanishining oldini olishga yordam berishi mumkin.

Xulosalar. Qalqonsimon bez kasalliklari ayollarda sut bezlarining strukturaviy va funksional holatiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Gipotireoz asosan sut bezlarida fibrokistoz o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lsa, gipertireoz sut bezi to'qimasida diffuz morfologik o'zgarishlarga olib keladi. Xorazm viloyatidagi Respublika ixtisoslashtirilgan ilmiy-amaliy endokrinologiya tibbiyot markazi filiali kabi ixtisoslashtirilgan endokrinologiya markazlarida qalqonsimon bez disfunktsiyasini kompleks tekshirish va o'z vaqtida davolash sut bezi patologiyasi rivojlanish xavfini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Endokrinolog va ginekologlar ishtirokidagi multidisiplinar yondashuv qat'iy tavsiya etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Vanderpump M.P.J. The epidemiology of thyroid disease. British Medical Bulletin. 2011;99:39–51.
2. Brent G.A. Mechanisms of thyroid hormone action. The Journal of Clinical Investigation. 2012;122(9):3035–3043.
3. Poppe K., Velkeniers B. Thyroid disorders in infertile women. Annals of Endocrinology. 2013;74(2):80–84.
4. Rinaldi S., et al. Endocrine factors and breast disease risk. European Journal of Endocrinology. 2016;174(2):R41–R49.
5. Krassas G.E., Pontikides N. Thyroid disease and female reproduction. Fertility and Sterility. 2010;94(3):1–9.
6. Mancini A., et al. Thyroid hormones and breast tissue: molecular mechanisms. Journal of Endocrinological Investigation. 2016;39(2):1–12.